

De hervorming van de Italiaanse economie

ESB

Rubrieken

Italië vóór Craxi

De Italiaanse economie heeft tijdens de 'golden sixties' een snellere groei gekend dan die van de andere Westeuropese staten. De voortdurende toevloed van arbeidskrachten uit Zuid-Italië heeft niet alleen de loonstijging afgeremd, maar bovendien aan de omvangrijke Italiaanse consumptiegoederenindustrie (textiel, schoeisel, lederwaren, huishoudapparatuur) de goedkope arbeidskrachten geleverd die ze voor haar ontwikkeling nodig had.

De eerste en de tweede oliecrisis (respectievelijk 1974-1975 en 1980-1981) brachten de Italiaanse economie ernstige schade toe. Afgezien van wat aardgas in de Po-vlakte beschikt het land over weinig energie. In 1981 dekte aardgas slechts 16% van de totale energiebehoefte en van dit aardgas was ongeveer 48% afkomstig uit Italië zelf 1). Italië was hierdoor voor zijn energiebevoorrading grotendeels aangewezen op invoer van olie zodat de sterke stijging van de olieprijzen de welvaart deed dalen en de inflatie omhoog joeg. In 1983 waren de gemiddelde consumptieprijzen 14,7% hoger dan in het jaar daarvoor – de grootste stijging van alle lidstaten van het Europees monetair systeem 2).

De automatische aanpassing van de lonen aan de kosten van levensonderhoud (la scala mobile) leidde ertoe dat de produktiekosten na elke prijsverhoging stegen. In 1983 waren de lonen in de industrie gemiddeld 14,7% hoger dan in 1982. Voor de transportsector bedroeg de stijging 11,3%, voor het bank- en verzekeringswezen 15% en bij de overheidsdiensten 14,2% 3). De 'scala mobile' maakte het moeilijk de inflatie tot stilstand te brengen. Italië was verplicht om de weerslag van het hoge binnenlandse prijspeil op zijn handelsbalans te verlichten, zijn munt ten opzichte van die van de andere lidstaten van het Europees monetair systeem regelmatig te devalueren.

Deze herhaalde devaluaties bevorderden niet alleen de inflatie, ze veroorzaakten ook speculaties tegen de lire waardoor vastgehouden moest worden aan een strenge controle op de kapitaaluitvoer om de betalingsbalans min of meer in evenwicht te houden. Volgens Wet 159 was elke uitvoer van meer dan 5 miljoen lire een zwaar vergrijp en voor toeristische verblijven in het buitenland werden slechts beperkte sommen ter beschikking gesteld 4).

Het steeds terugkerende tekort op de lopende rekening en op het korte kapitaalverkeer werd gedekt door kapitaalvoer op lange termijn. Een deel hiervan werd opgenomen door de overheid voor de financiering van haar grote begrotingstekorten. In 1982 bereikte dit tekort niet minder dan 12% van het bruto binnenlands produkt (bbp) en plaatste de overheid voor ongeveer \$ 2,4 mrd. aan overheidsleningen in het buitenland 5).

Het grote overheidstekort was een gevolg van de volgende factoren:

a. *de cliëntèle-politiek van regeringspartijen en vooral van de grootste onder hen, nl. de christendemocraten.* Deze politiek leidde niet alleen tot een te groot aantal staatsbeambten, maar ook tot te veel personen die een staatstoelage ontvangen. Vooral in de sector van de oorlogsinvaliden heeft de cliëntèle-politiek tot misbruiken geleid. Dergelijk pensioen wordt nl. na de dood van de betrokkene verder uitbetaald aan zijn weduwe, of indien hij niet of niet meer gehuwd was aan zijn broers of zusters indien deze zelf niet over een bepaald inkomen beschikken. Dit heeft ertoe geleid dat hoewel de tweede wereldoorlog reeds meer dan veertig jaar voorbij is nog 500.000 Italianen een dergelijk pensioen genieten 6). Vooral in Zuid-Italië hebben de politici zich ingespannen om aan de families die tot hun cliëntèle behoren, het behoud van een éénmaal verworven invalidepensioen ook na de dood van de betrokkene te verzekeren. Ook met de vergoedingen voor ziekte, invaliditeit enz., werd kwistig omgesprongen en in 1985 werd berekend dat de last van de sociale uitkeringen 144,4 biljoen lire bereikte, of wel 38% van het totale bedrag aan lonen en salarissen 7);

b. *de grote verliezen van de staatsondernemingen.* Italië beschikt over een aantal overheidsholdings, die een vooraanstaande positie innemen in de industriële sector. De IRI (Istituto per la Ricostruzione industriale) werd in 1931 opgericht om een aantal Italiaanse banken over te nemen. Ze is in de jaren vijftig en zestig uitgegroeid tot een van de grootste financiële groepen in Italië, met meerdere subholdings. De crisis in de staalnijverheid en in de scheepsbouw tijdens de jaren zeventig hebben tot grote verliezen geleid in de subholdings van de IRI

die in deze sectoren actief waren, respectievelijke Finsider en Fincantieri. Deze konden door de IRI niet meer gecompenseerd worden door de winsten die in andere sectoren (telecommunicatie, televisie, metaalverwerking, bank- en kredietwezen) behaald werden. In 1982 was de schuld van de IRI zo opgelopen dat ze het bedrag van de jaarlijkse omzet benaderde 8). Ook de andere grote staatsholding, de ENI (Ente Nazionale Idrocarburi), die in 1953 werd opgericht voor de exploitatie van het aardgas in de Po-vlakte en zich naderhand had ontwikkeld tot een grote holding voor olie- en petrochemische industrie geraakte in moeilijkheden. De expansie van de petrochemische nijverheid in sommige OPEC-staten (o.m. in Saoedi-Arabië) leidde aan het begin van de jaren tachtig tot een overproduktie in de petrochemische sector. Niet alleen moest de ENI de verliezen van haar eigen dochtermaatschappijen uit die sector financieren, maar bovendien werd ze door de regering gedwongen verwante verlieslatende ondernemingen over te nemen van de particuliere holding Montedison, waarvan de regering het voortbestaan wou verzekeren 9). In 1982 en 1983 bereikten de verliezen van de ENI niet minder dan 3 biljoen lire 10). De staat moest regelmatig de overheidsholdings met subsidies te hulp komen om hun voortbestaan te verzekeren;

c. *de ontduiking van belastingen en sociale lasten.* Ontduiking van de

1) J. Buxton, Italy makes a big switch to gas, *Financial Times*, Energy review, 14 december 1983, blz. 5.

2) OECD, *Italie, études économiques*, 1985-1986, Parijs, juli 1986, blz. 87.

3) Idem, blz. 88.

4) J. Buxton, Italy lays a lighter hand on the movement of capital, *Financial Times*, 24 april 1986.

5) OECD, op.cit., blz. 93.

6) R. Gemperle, Frivolitäten der italienischen Finanzpolitik, *Neue Zürcher Zeitung*, 23-24 maart 1986.

7) J. Cipolletta, Italie, accélération de la reprise, *Chroniques de l'actualité de la Sedées*, 15 juli 1986, blz. 257.

8) J. Buxton, Italy's heavy industries, Craxi picks up the axe, *Financial Times*, 28 september 1983, blz. 17.

9) C. Rapoport, Chemicals, progress made to stem losses, *Financial Times*, 26 maart 1984, Italy, blz. VIII.

10) Prodding a dinosaur, Italian economy, *The Economist*, 14 september 1985, Survey, blz. 24.

belastingen en sociale lasten is in Italië een nationale sport geworden. Niemand kent de werkelijke omvang van het nationale inkomen omdat 20 à 30% ervan toekomt aan personen die niet als werknemer werden aangegeven of waarvan het inkomen sterk onderschat werd. Deze 'economia sommers' leidt ertoe dat ondanks de hoge belastingtarieven de overheidsinkomsten onvoldoende blijven om de noodzakelijke uitgaven te dekken en ook de sociale zekerheid met korten te kampen heeft die door de schatkist bijgepast moeten worden.

Verscheidene regeringen hebben beloofd het overheidstekort te verminderen. In april 1980 vormde de christen-democraat Francesco Cossiga een coalitieregering van christen-democraten, sociaal-democraten en liberalen die een besparingsplan opstelde. In september 1980 werd dit evenwel door het parlement verworpen, hoewel de regeringspartijen in dit parlement over een meerderheid beschikten. Zijn partijgenoot Arnaldo Forlani poogde het probleem op te lossen door een bredere coalitie te vormen en ook de Italiaanse socialisten in oktober 1980 in de regering op te nemen 11).

Het schandaal van de vrijmetse-laarsloge Propaganda 2, waarbij de naam van de christen-democratische minister van Justitie, Adolfo Sari, in opspraak kwam, leidde reeds op 26 mei 1981, amper vijf maanden na de installatie, tot het ontslag van die regering.

Na veel onderhandelingen slaagde de republikein Giovanni Spadolini er in een coalitieregering te vormen van de zelfde vier partijen met de socialist R. Formica als minister van financiën. Deze wou krachtadig optreden tegen de belastingontduiking. Zijn wetsontwerp dat het mogelijk maakte beoefenaars van vrije beroepen die zich aan grove belastingontduiking schuldig hadden gemaakt te verbieden hun beroep verder uit te oefenen, werd evenwel door een deel der christen-democratische parlementsleden verworpen, wat de val van de regering op 7 augustus 1982 ten gevolge had 12). Een hervormd kabinet-Spadolini hield het slechts uit tot 13 november 1982 waarna een nieuwe coalitieregering onder leiding van de christen-democraat Amentori Fanfani tevergeefs poogde een reeks besparingen in de sociale sector door te voeren en de inflatie af te remmen door de loonsverhogingen te beperken 13).

Italië scheen zich in een uitzichtloze situatie te bevinden. De vrij aanzienlijke besparingen van de particuliere huishoudingen (in 1982 11,3% van het bbp) waren niet voldoende meer om het overheidstekort (12% van het bbp) te dekken en bovendien bij te dragen tot de financiering van de investeringen in het bedrijfsleven. Alleen door kapitaalimport (in 1982 1,6% van het bbp) kon het tekort aangevuld worden

14). Om vreemd kapitaal aan te trekken moest een hoge interest vergoed worden en dit leidde ertoe dat ook op de binnenlandse markt de rentevoeten de hoogte gingen. In het jaar 1982 bedroeg de gemiddelde rentevoet die door de Italiaanse banken aan hun betrouwbaarste debiteuren werd berekend (de z.g. primary rate) ongeveer 22%, hetgeen bij een inflatie van ongeveer 15% overeenstemde met een reële rentevoet van ongeveer 7% 15).

De hoge overheidsschuld (in 1982 reeds 76,8% van het bbp) 16) en de hoge interestvoeten leidden tot een stijging van het deel der overheidsinkomsten dat voor delging van de schuldenlast moest worden aangewend. Dit dwong de regering de inflatie aan te wenden als middel om de overheidsinkomsten te verhogen, nl. door de belastingsschalen niet aan te passen aan de vermindering van de reële waarde van de nominale tariefschijven ('brackets creep'). De hogere belastingdruk bevorderde de pogingen tot ontduiking. Er ontstond een ongezonde discriminatie tussen de grote ondernemingen, die zich moeilijk aan de belastingheffing konden onttrekken, en de duizenden kleine bedrijven, die zich door middel van stelselmatige ontduiking van hun sociale en fiscale verplichtingen op de been hielden. Deze situatie had ten gevolge dat in vele sectoren (o.m. in de textiel, schoenen, kleding) de grote kapitaalintensieve ondernemingen werden verdrongen door kleine bedrijven met een gering aantal werknemers.

In 1980 werd b.v. geschat dat te Prato bij Florence, er niet minder dan 15.000 textielbedrijven voorkwamen, waarvan 13.000 minder dan tien arbeiders telden en dit voor een stad van 160.000 inwoners. Het gemiddelde inkomen van de bewoners van Prato was 50% hoger dan dat van de gemiddelde Italiaan, maar velen werkten 13 uur per dag gedurende zes dagen per week 17). Dit toenemende aandeel van kleine arbeidsintensieve bedrijven en de grote tewerkstelling in de overheidssector had ten gevolge dat de werkgelegenheid zich in Italië gunstiger ontwikkelde dan in de meeste andere Europese landen, maar tevens dat de arbeidsproductiviteit nauwelijks toenam. In 1982 was slechts 9,7% van de beroepsbevolking werkloos tegen 6,9% in de Duitse Bondsrepubliek, 8,7% in Frankrijk, 10,6% in Groot-Brittannië, 11,8% in Nederland, 13% in België en 16,2% in Spanje 18). Het bbp per werkende daalde evenwel in 1981 ten opzichte van het voorafgaande jaar met 0,3%, in 1982 opnieuw met 0,4% en in 1983 met 0,3%. Daarna zette een herstel in, maar de gunstige cijfers van het eind der jaren zeventig (in 1979 + 3,9%) werden niet gehaald 19).

In de coalitieregeringen drongen de socialisten aan op sanering van de overheidsfinanciën door strenger optreden tegen de fiscale fraude en een werkgelegenheidsbeleid door uitbrei-

ding van de overheidsinvesteringen, terwijl de christen-democraten meer voelden voor beperking van de overheidsuitgaven door gedeeltelijke afbouw van de sociale voorzieningen en privatisering van overheidsbedrijven. Deze tegenstelling leidde ertoe dat de socialistische ministers zich in april 1983 uit de regering-Fanfani terugtrokken en er verkiezingen moesten worden gehouden 20). Deze leidden tot een zware nederlaag voor de christen-democraten die 5,6% van hun stemmen en 37 kamerzetels verloren. De socialistische partij (PSI) won 1,6% der stemmen en 11 kamerzetels en ook de andere kleine partijen gingen vooruit. Binnen de christen-democratische partij brak een conflict uit tussen de secretaris Ciriaco de Mita en de grote tenoren van die partij, waaronder de gewezen premier Arnaldo Forlani. Dit gaf aan de leider van de socialistische partij Bettino Craxi een kans om op 4 augustus 1983 met de steun van de andere kleine partijen het premierschap op te eisen in een nieuwe coalitie tussen de christen-democraten en de vier centumpartijen (socialisten, sociaal-democraten, republikeinen en liberalen) 21). Zijn regering zou pas op 4 maart 1987 ontslag hoeven te nemen, d.w.z. drie en een half jaar aan het bewind blijven, hetgeen in Italië totaal ongebruikelijk was en voor velen als een symbool van het economisch herstel van het land werd beschouwd.

De regering-Craxi

Bettino Craxi had zich voorgenomen een dynamisch beleid te voeren dat in

11) Italië, Aftreden regering-Cossiga, Vorming vierpartijcoalitie onder Forlani, *Keesings Historisch Archief*, 6 februari 1981, blz. 86-87.

12) Italië, Schandaal Metselaarsloge, *Keesings Historisch Archief*, 11 september 1981, blz. 586-587 en Val Italiaans kabinet, idem, 20 augustus 1982, blz. 529.

13) Italië, Vorming en val tweede regering-Spadolini - totstandkoming regering-Fanfani, *Keesings Historisch Archief*, 18 februari 1983, blz. 106-107.

14) L. Hakim en C. Wallich, OECD, deficits, debt and savings, structure and trends 1965-1981; A survey of the evidence, in L. Deepak en M. Wolf (red.) *Stagflation, savings and the state*, New York, Oxford, 1986, blz. 352.

15) OECD, *Italie*, op.cit., blz. 28.

16) Istituto centrale delle banche popolari italiane, *Note sull'andamento economico italiano dell'anno 1986*, februari 1987, blz. 327.

17) The entrepreneurs of Prato, *Time*, 17 augustus 1981, blz. 10-11.

18) Eurostat, *Basisstatistieken van de Gemeenschap*, 24e uitgave, Luxemburg, 1987, blz. 126.

19) OECD, op.cit., blz. 84.

20) Italianen naar de stembus, *Keesings Historisch Archief*, 8 juli 1983, blz. 417.

21) Craxi, eerste socialistische premier van Italië, *Keesings Historisch Archief*, 12 augustus 1983, blz. 498 en J. Buxton, Communists challenge, first socialist prime minister, *Financial Times*, 26 maart 1984, Italy, blz. III.

de eerste plaats gericht zou zijn tegen de inflatie. Hiertoe deed hij beroep enerzijds op een inkomenspolitiek, anderzijds op de voortzetting van een voorzichtig monetair beleid. Het systeem van de prijscompensatie werd, ondanks sterk verzet van de door de communisten overheerste vakbeweging, zo gewijzigd dat de aanpassing van de lonen aan de prijsstijging nu langzamer geschiedt en bijgevolg de mogelijkheid voor de bedrijven groter wordt om een stijging van de loonkosten te compenseren door productiviteitsverhoging.

Bettino Craxi had geluk. De wereldconjunctuur kende van 1983 af een opleving die voor een sterke groei van de vraag naar Italiaanse producten zorgde. In 1984 nam de Italiaanse export in constante prijzen toe met 6,5% en in 1985 nogmaals met 8,2%. De industriële productie steeg in 1984 met 2,8% en in 1985 met 1,3% (22). Dit maakte het mogelijk een groot deel van de loonsverhoging in de industrie, die in 1984 11,4% bedroeg en in 1985 10,5% te compenseren door productiviteitsverhoging. Deze bereikte in 1984 7,6% en in 1985 nogmaals 3,9% (23). Tegen het einde van 1985 zwakte de industriële groei af, maar in 1986 kreeg zij weer een nieuwe impuls door de daling van de dollarkoers en van de olieprijsen waardoor de importprijzen van de meeste investerings- en productiegoederen voor Italië gunstiger werden.

Dank zij het voorzichtige monetaire beleid werd belet dat het bedrijfsleven bij de banken grote kredieten opnam voor het inkopen van grote voorraden grondstoffen en halfabrikaten, waarvan een prijsstijging werd verwacht. Aldus werd voorkomen dat door een speculatie à la hausse de stijging van de groothandelsprijzen die door de daling van de importprijzen was stilgelegd weer op gang kwam.

Om de kredietexpansie te beperken bepaalde de centrale bank met welk percentage de geldomloop in de brede zin van het woord (M_2) mocht toenemen en legde zij aan bepaalde banken die te veel kredieten verstrekten een kredietplafond op. In 1985 b.v. plande ze een groei van de geldhoeveelheid met 12%. De werkelijke groei bedroeg uiteindelijk 11,1%, terwijl het binnenlands produkt tegen lopende marktprijzen toenam met 11,2%, m.a.w. de groeivoet van de geldhoeveelheid werd perfect aangepast bij de behoefte aan geld met het oog op het verzeke- ren van de nodige circulatie (24).

De combinatie van inkomenspolitiek en monetair beleid leidde tot een vermindering van de groei van de consumptieprijzen van 14,7% in 1983 tot 9,2% in 1985. De verlaging van de importprijzen zorgde voor een afname van de inflatie. Van november 1985 tot november 1986 was de stijging van de consumptieprijzen nog maar 4,7% om daarna verder te verminderen tot 4,2% van april 1986 tot april 1987 (25).

De daling van de inflatie liet toe dat de lire niet meer bij elke herschikking

van de munten van de lidstaten van het Europees monetair systeem hoefde te worden gedevalueerd met het oog op het op peil houden van de uitvoer. Het tekort op de betalingsbalans nam trouwens geleidelijk af. In 1985 was het tekort nog 5,7 biljoen lire, in 1986 nog maar 2,2 biljoen lire (26). Tijdens de eerste vier maanden van 1987 werd een overschot geboekt van ongeveer 3,5 biljoen lire tegen een tekort van 4,4 biljoen lire gedurende dezelfde periode in 1986 (27).

De Italiaanse regering heeft van deze gunstige ontwikkeling gebruik gemaakt om het verbod op de kapitaaluitvoer te versoepelen. Grote bedrijven zoals Fiat en Olivetti moeten nu alleen nog de centrale bank verwittigen als ze grote kapitalen in het buitenland wensen te investeren (28). Daardoor krijgen ze de kans, zoals hun Duitse, Britse, Amerikaanse en Japanse concurrenten, door de oprichting van filialen in het buitenland of het aangaan van 'joint ventures' met vreemde maatschappijen, hun technologische kennis maximaal te gelde te maken.

Is Craxi's regering succesvol geweest wat betreft de verbetering van de betalingsbalans, de verhoging van de levensstandaard en de vermindering van de inflatie, zij heeft weinig bereikt wat betreft het verminderen van het overheidstekort. Dit is verder toegenomen van 11,7% van het bbp in 1983 tot 13% in 1984 en 14% in 1985 (29). Voor 1986 wordt nog een stijging tot 16,8% van het bbp verwacht (30), maar daarna zou een daling moeten intreden, want er is een grote inspanning geleverd om de verlieslijdende overheidsbedrijven te saneren, zodat de subsidies aan deze mastodonten verlaagd kunnen worden.

In de IRI heeft de voorzitter van de raad van bestuur, prof. Romano Prodi, in 1982 een nieuwe bedrijfspolitiek ingeluid, die er uit bestaat de bedrijven die gespecialiseerd zijn in traditionele produkten zoveel mogelijk te verkopen aan de particuliere sector. Met de opbrengst van deze verkopen lost de IRI haar schulden af en doet zij investeringen in haar bedrijven die gericht zijn op het ontwikkelen van speerpunttechnologieën.

De gunstige ontwikkeling van de koersen der aandelen op de beurs te Milaan maakte het mogelijk voor ongeveer 3.000 miljard lire aandelen van bedrijven van de IRI te verkopen. Prof. R. Prodi wou ook SME, de succesrijke dochteronderneming van de IRI in de sector van de voedingswaren verkopen aan de groep Buitoni, maar hiertegen heeft Craxi zich verzet. Deze wenst als socialist niet dat de overheidssector al te zeer wordt ingekrompen, maar is wel voorstander van de verkoop van minderheidsparticipaties door de overheidsholding aan de particuliere sector met het oog op het verwerven van nieuw kapitaal. In de ENI, die in tegenstelling met de IRI, waar de christen-democraten het voor het zeggen hebben, door socialisten wordt be-

heerd, werd Craxi's politiek toegepast. In 1985 verkocht ENI op de beurs 49% van de aandelen van Saipen, de dochteronderneming die gespecialiseerd is in het aanleggen en exploiteren van pijpleidingen voor olieprodukten. ENI behoudt met de overige 51% de meerderheid en dus het beheer over die maatschappij.

De sanering van de overheidsbedrijven heeft evenwel aanleiding gegeven tot een stijging van de werkloosheid. Van 1982 tot 1985 steeg het aantal werklozen van 2.052.000 tot 2.471.000, d.w.z. met 20,4%. In verhouding tot de totale beroepsbevolking is in dezelfde periode de werkloosheid opgelopen van 9,1 tot 10,6% (31). Daarna is ze verder gestegen en in april 1987 had het aantal werklozen een hoogtepunt bereikt van 14,2% van de beroepsbevolking (32).

Afremming van de loonsverhogingen, verkoop van een deel van de overheidsbedrijven aan de particuliere sector en vermindering van de werkgelegenheid in de overheidssector zijn maatregelen die door vele socialistische niet worden geapprecieerd. B. Craxi kreeg steeds meer te maken met verzet tegen zijn politiek in zijn eigen partij. Voor de parlementsverkiezingen van 14-15 juni 1987 hadden vijf vooraanstaande leden van de PSI laten weten dat zij zich verkiesbaar zouden laten stellen als onafhankelijke linkse kandidaat op de lijst van de Italiaanse communisten. Ze verweten Craxi dat hij slechts streefde naar de macht om de macht en geen rekening hield met de socialistische idealen (33).

Na de verkiezingen

De verkiezingen hebben Bettino Craxi niet helemaal opgeleverd wat hij had gehoopt. Weliswaar is zijn partij met 14,3% van de stemmen tegen 11,4% in 1983 versterkt uit de strijd gekomen, maar ook de christen-democraten hebben stemmen gewonnen. Met 34,3% van de stemmen tegen 32,9% in 1983 blijven zij de grootste

22) OECD, op.cit., blz. 9.

23) Istituto centrale delle banche popolari italiane, op.cit., blz. 112.

24) OECD, op.cit., blz. 9 en blz. 27.

25) Idem, blz. 87 en Economic and financial indicators, *The Economist*, 17 januari 1987, blz. 105 en idem, 6 juni 1987, blz. 113.

26) Istituto centrale delle banche popolari italiane, op.cit., blz. 310.

27) La tribune de l'économie, 21 mei 1987, overgenomen in *Persberichten van de NBB*, 21 mei 1987, blz. 3.

28) J. Buxton, Italy lays a lighter hand on the movement of capital, op.cit., blz. 31.

29) Istituto centrale delle banche popolari italiane, op.cit., blz. 321.

30) Berekend aan de hand van Eurostat, *Eurostatistiques 1987*, nr. 4, blz. 99.

31) OECD, op.cit., blz. 88.

32) Economic and financial indicators, *The Economist*, 6 juni 1987, blz. 113.

33) Italy, List to the left, *The Economist*, 16 mei 1987, blz. 64.

partij. Hun secretaris Ciriaco de Mita heeft het premierschap voor zijn partij opgeëist. Omdat de christen-democraten in het nieuwe parlement 234 zetels bezetten tegen de socialistische slechts 94 was het voor Craxi moeilijk om tegen deze eis in te gaan. Er bestond voor hem slechts één alternatief, nl. een coalitie met de communisten. Zo'n linkse regering had evenwel om een meerderheid te krijgen in het parlement ook gesteund moeten worden door een hele reeks kleinere partijen, nl. de radicale partij, de sociaal-democraten, de republikeinen en de groenen. Van de liberalen, de monarchisten en de neo-fascisten kan uiteraard niet verwacht worden dat ze zo'n linkse coalitie zouden steunen (34).

Voor Craxi was dit een te groot waagstuk. Weliswaar schenen de communisten bereid 'faire' regeringspartners te worden en hadden de voorzitters van de sociaal-democraten en van de republikeinen toetreding van hun partij tot zo'n coalitie niet uitgesloten, maar de positie van de lire was te zwak om een experiment te wagen dat tot een grote kapitaalvlucht zou kunnen leiden. De handelsbalans vertoont namelijk nog tekorten (\$ 1,5 miljard tekort over de periode februari tot en met april 1987 (35)) en speculatie tegen de lire zou een linkse regering tot een devaluatie van de lire kunnen dwingen die de populariteit van Craxi zou ondermijnen. Uiteindelijk heeft Craxi besloten dat het nog te vroeg is om de gok te wagen en aanvaard dat de socialistische toetreden tot een regering onder leiding van de christen-democraat Giovanni Goria. Craxi zelf wordt geen minister, maar hij heeft er zorg voor gedragen dat onder de acht socialistische die een portefeuille krijgen voldoende dynamische personen voorkomen, opdat de socialistische als de regering-Goria een succes wordt, een deel van dat succes kunnen opeisen.

Craxi rekent er evenwel op dat de regering-Goria het niet lang zal uithouden omdat christen-democraten en socialistische het over twee belangrijke zaken grondig oneens zijn, nl. of de uitbreiding van het aantal kerncentrales moet worden voortgezet en of de belastingfraude krachtadiger moet worden bestreden. Wat het eerste probleem betreft verdedigen de christen-democraten de voortzetting van het huidige energiebeleid, terwijl de socialistische samen met de groenen een geleidelijke vermindering van kerncentrales voorstaan. Hierover is een referendum voorzien. Indien de christen-democraten dit verliezen staan de socialistische in een sterke positie om een wijziging van het energiebeleid te eisen en in geval van te grote weerstand van de christen-democraten de regering ten val te brengen. Wat de sanering van de openbare financiën betreft staat Goria in een zwakke positie. Sinds december 1982 is hij onafgebroken minister van Financiën geweest en hij is er niet in geslaagd de begroting in evenwicht te brengen (36). De be-

lastingsontduiking heeft zo'n omvang genomen dat een scherpere controle noodzakelijk is geworden. Goria vreest evenwel dat dit zal leiden tot het verdwijnen van een groot aantal kleine ondernemingen die zonder ontduiking van de sociale en fiscale verplichtingen niet levensvatbaar zijn. Aangezien de meerderheid van de kleine ondernemers voor de christen-democratische partij stemt zou zo'n ontwikkeling de populariteit van die partij in sterke mate havenen. Goria is evenwel een knap tacticus en het is niet onmogelijk dat hij een compromis vindt waarmee iedereen vrede kan hebben.

Voor Craxi is het niet zo gemakkelijk de regering ten val te brengen als hij niet over een sterk argument beschikt om de socialistische ministers uit die regering terug te trekken. De Italiaanse kiezer houdt er niet van om elk jaar opnieuw naar de stembus te gaan. In afwachting heeft Craxi besloten zich op de organisatie van zijn partij te concentreren. Hierin komen naar Italiaanse

gewoonte nogal wat lokale bonzen voor die zich aan corruptie schuldig hebben gemaakt en die Craxi moet zien te vervangen door geschikte jongere politici. Of de regering-Goria slechts een interregnum is op de weg naar een nieuwe regering-Craxi, deze maal waarschijnlijk met de communisten, of wel zal leiden tot een versterking van de christen-democratie zal in de eerste plaats van de handigheid en de moed van de nieuwe premier afhangen.

G. Vandewalle

Hoogleraar economie aan het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen.

34) The reshaping of Italy, *The Economist*, 1 augustus 1987, blz. 47-48.

35) Economic and financial indicators, *The Economist*, 1 augustus 1987, blz. 100.

36) Young Garia bubbles to the top, *idem*, blz. 48.